

ÜNİTE ÖZETİ

ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ

İki Dünya Savaşından Küreselleşmeye •
Türkiye ve Dünya, Sınav Notları

KPSS

YKS

MSÜ

TARİH VAKTİ

tarihvakti.com

Hazırlayan: Ramazan Yıldırım

Ekim 2026

İKİ SAVAŞ ARASINDA DÜNYA (1918–1939)

I. DÜNYA SAVAŞI'NIN ARDINDAN

- **Paris Barış Konferansı (1919):** Yenilen devletlerle Versay (Almanya), Saint-Germain (Avusturya), Nöyyi (Bulgaristan), Trianon (Macaristan) ve Sevr (Osmanlı) antlaşmaları hazırlandı.
- **Milletler Cemiyeti (1920):** Barışı korumak için kuruldu; ABD üye olmadı, yaptırım gücü zayıftı.
- **SSCB (1922):** 1917 Bolşevik İhtilali'nin ardından kuruldu.
- **Orta Doğu'da manda yönetimleri:** Suriye ve Lübnan Fransa'nın, Irak, Ürdün ve Filistin İngiltere'nin mandası oldu.

TOTALİTER REJİMLER VE BÜYÜK BUHRAN

- **İtalya:** Mussolini önderliğinde faşizm (1922). **Almanya:** Hitler önderliğinde Nazizm (1933).
- **Japonya:** Uzak Doğu'da yayılcı güç; Mançurya'yı işgal etti (1931).
- **1929 Dünya Ekonomik Krizi:** 24 Ekim 1929 "Kara Perşembe" ile New York Borsası çöktü. İşsizlik ve korumacılık arttı; totaliter rejimler güç kazandı. Türkiye'de devletçilik politikasını hızlandırdı.

Sınav notu: Milletler Cemiyeti'nin başarısızlığı, Büyük Buhran ve totaliter rejimlerin yayılcılığı II. Dünya Savaşı'nın temel nedenleri olarak sorulur. Türkiye Milletler Cemiyeti'ne 1932'de üye oldu.

II. DÜNYA SAVAŞI (1939–1945)

- **Başlangıç:** Almanya'nın Polonya'yı işgali (1 Eylül 1939).
- **Bloklar:** Mihver (Almanya, İtalya, Japonya) ve Müttefikler (İngiltere, Fransa, SSCB, ABD).
- **1941:** Almanya SSCB'ye saldırdı (Haziran); Japonya Pearl Harbor'a saldırınca ABD savaşa girdi (7 Aralık).
- **Dönüm noktaları:** Stalingrad (1942–1943), Normandiya Çıkarması (6 Haziran 1944).
- **Son:** Almanya 8 Mayıs 1945'te teslim oldu. Hiroşima (6 Ağustos) ve Nagazaki'ye (9 Ağustos) atom bombası atıldı; Japonya 2 Eylül 1945'te teslim oldu.

SONUÇLARI

- Tarihin en kanlı savaşı; ABD ve SSCB iki süper güç olarak çıktı.
- **Birleşmiş Milletler** kuruldu (1945); Türkiye kurucu üyelerdendir.
- Almanya ikiye bölündü; sömürgelerin bağımsızlık süreci hızlandı.

II. DÜNYA SAVAŞI VE TÜRKİYE

- Türkiye **tarafsızlık** politikası izledi; İnönü dönemi "Millî Şef" yılları.
- Ekonomik önlemler: **Millî Korunma Kanunu** (1940), **Varlık Vergisi** (1942), Toprak Mahsulleri Vergisi, ekmek karnesi.
- Birleşmiş Milletler'e kurucu üye olabilmek için **23 Şubat 1945**'te Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti.
- 1940'ta **Köy Enstitüleri** kuruldu.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ (1947–1962)

- **Truman Doktrini (1947)** ve **Marshall Planı (1948)**: ABD'nin Türkiye, Yunanistan ve Avrupa'ya askerî ve ekonomik yardımı; SSCB'yi çevreleme politikası.
- **NATO (1949)** ve **Varşova Paktı (1955)**: Batı ve Doğu blokları askerî ittifaklarla karşı karşıya geldi.
- **Kore Savaşı (1950–1953)**: Türkiye BM kararıyla tugay gönderdi; bu, NATO üyeliğinin yolunu açtı (18 Şubat 1952).
- **Orta Doğu**: İsrail'in kuruluşu (1948), Bağdat Paktı (1955), Süveyş Krizi (1956).
- **Asya**: Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlığı (1947), Çin Halk Cumhuriyeti (1949).
- **Berlin Duvarı (1961)** Soğuk Savaş'ın sembolü oldu.

SOĞUK SAVAŞ'TA TÜRKİYE

Çok partili hayat: Demokrat Parti 1946'da kuruldu; **14 Mayıs 1950** seçimleriyle iktidara geldi. Dış politikada Batı ile yakınlaşma öne çıktı.

YUMUŞAMA DÖNEMİ (1962–1990)

- **Küba Füze Krizi (1962):** Dünya nükleer savaşın eşiğine geldi; ABD Türkiye'deki Jüpiter füzelerini çekti. Kriz yumuşamayı başlattı.
- **Vietnam Savaşı (1955–1975)** ve **Arap-İsrail savaşları** (1967 Altı Gün, 1973 Yom Kippur): 1973 savaşı petrol krizine yol açtı.
- **Bağlantısızlar Hareketi:** Bandung Konferansı (1955) ve Belgrad Zirvesi (1961) ile bloklara katılmayan ülkeler bir araya geldi.
- **Helsinki Nihai Senedi (1975):** Avrupa'da güvenlik ve iş birliği.
- **1979:** İran İslam Devrimi ve SSCB'nin Afganistan'ı işgali. **İran-Irak Savaşı** (1980–1988).

YUMUŞAMA DÖNEMİNDE TÜRKİYE

- **Kıbrıs sorunu:** Johnson Mektubu (1964) Türkiye–ABD ilişkilerini sarstı. **Kıbrıs Barış Harekâtı** 20 Temmuz 1974'te başladı. **KKTC** 15 Kasım 1983'te kuruldu.
- **Avrupa ile ilişkiler:** AET ile Ankara Anlaşması (1963) imzalandı; Türkiye 1987'de tam üyelik başvurusu yaptı.
- İç siyasette 1960, 1971 ve 1980 askerî müdahaleleri; 1982 Anayasası.

Sınav notu: Küba Füze Krizi'nin Türkiye'yi ilgilendiren sonucu Jüpiter füzelerinin sökülmesidir. Johnson Mektubu, Türkiye'nin çok yönlü dış politikaya yönelmesine yol açtı.

KÜRESELLEŞEN DÜNYA (1990 SONRASI)

- **Berlin Duvarı'nın yıkılması** (9 Kasım 1989) ve Almanya'nın birleşmesi (1990).
- **SSCB'nin dağılması (Aralık 1991):** Gorbaçov'un Glasnost ve Perestroyka politikaları sonrası Soğuk Savaş sona erdi.
- **Türk cumhuriyetleri:** Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan bağımsızlığını kazandı; **Türkiye hepsini ilk tanıyan ülke** oldu. TİKA 1992'de kuruldu.
- **Balkanlar:** Yugoslavya dağıldı; Bosna Savaşı (1992–1995) Dayton Antlaşması ile bitti.
- **Orta Doğu ve Afganistan:** Körfez Savaşı (1991), 11 Eylül saldırıları (2001), Afganistan (2001) ve Irak (2003) müdahaleleri.

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

Maastricht Antlaşması (1992) ile AB kuruldu. Türkiye ile AB arasında **Gümrük Birliği** 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girdi; Türkiye 1999 Helsinki Zirvesi'nde aday ülke oldu, 2005'te katılım müzakereleri başladı.

ÖRGÜTLER VE PAKTLAR

Örgüt / pakt	Yıl	Not
Milletler Cemiyeti	1920	Türkiye 1932'de üye oldu
Birleşmiş Milletler	1945	Türkiye kurucu üye
NATO	1949	Türkiye 1952'de üye oldu
Avrupa Konseyi	1949	Türkiye aynı yıl üye oldu
Bağdat Paktı / CENTO	1955 / 1959	Türkiye, Irak, İran, Pakistan, İngiltere; Irak çekilince CENTO adını aldı
Varşova Paktı	1955	SSCB öncülüğünde Doğu Bloku; 1991'de dağıldı
AET	1957	Roma Antlaşması; Türkiye ile Ankara Anlaşması 1963
İslam İşbirliği Teşkilatı	1969	Türkiye üye
Avrupa Birliği	1992	Maastricht; Türkiye 1999'dan beri aday
Karadeniz Ekonomik İş Birliği	1992	Türkiye'nin öncülüğünde kuruldu
Şanghay İşbirliği Örgütü	2001	"Şanghay Beşlisi"nin (1996) devamı
Türk Devletleri Teşkilatı	2009 / 2021	Türk Konseyi olarak kuruldu, 2021'de bugünkü adını aldı

SOĞUK SAVAŞ KAVRAMLARI

- Çevreleme:** ABD'nin SSCB'nin yayılmasını önleme politikası (Truman Doktrini).
- Dehşet dengesi:** İki süper gücün nükleer silahlarla birbirini caydırması.
- Demir Perde:** Churchill'in Avrupa'yı ikiye bölen sınır için kullandığı ifade (1946).

KRONOLOJİ

Tarih	Olay
1917	Bolşevik İhtilali
1919-1920	Paris Barış Konferansı; Milletler Cemiyeti
1922	SSCB'nin kuruluşu; İtalya'da faşizm
24 Ekim 1929	Kara Perşembe, Büyük Buhran
1933	Hitler iktidarda
1 Eylül 1939	II. Dünya Savaşı başladı
7 Aralık 1941	Pearl Harbor; ABD savaşa girdi
23 Şubat 1945	Türkiye Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti
1945	Savaşın sonu; Birleşmiş Milletler
1946	Demokrat Parti kuruldu
1947	Truman Doktrini
1948	Marshall Planı; İsrail'in kuruluşu
1949	NATO; Çin Halk Cumhuriyeti
14 Mayıs 1950	DP iktidara geldi
1950-1953	Kore Savaşı
18 Şubat 1952	Türkiye NATO'da
1955	Varşova Paktı; Bağdat Paktı; Bandung
1956	Süveyş Krizi
1961	Berlin Duvarı
1962	Küba Füze Krizi
1963	Ankara Anlaşması (AET)
1964	Johnson Mektubu
20 Temmuz 1974	Kıbrıs Barış Harekâtı
1979	İran Devrimi; SSCB'nin Afganistan işgali
15 Kasım 1983	KKTC'nin kuruluşu
9 Kasım 1989	Berlin Duvarı yıkıldı
1991	SSCB dağıldı; Türk cumhuriyetleri bağımsız
1 Ocak 1996	Türkiye-AB Gümrük Birliği
1999	Türkiye AB'ye aday ülke
11 Eylül 2001	ABD'ye terör saldırıları

SINAVDA EN ÇOK ÇIKAN 10 BİLGİ

- 1. 1929 Büyük Buhran** totaliter rejimleri güçlendirdi; Türkiye'de devletçiliğe geçişi hızlandırdı.
- Türkiye II. Dünya Savaşı'nda **tarafsız** kaldı; BM'ye kurucu üye olmak için 1945'te savaş ilan etti.
- 3. Truman Doktrini ve Marshall Planı** Türkiye'yi Batı bloğuna yaklaştırdı.
- 4. Kore Savaşı**'na asker gönderilmesi Türkiye'nin NATO'ya girişini (1952) kolaylaştırdı.
- Türkiye'de çok partili hayata geçiş: DP 1946'da kuruldu, 1950'de iktidara geldi.
- 6. Küba Füze Krizi** sonrası Türkiye'deki Jüpiter füzeleri söküldü; yumuşama dönemi başladı.
- 7. Johnson Mektubu** (1964) Türkiye'yi çok yönlü dış politikaya yöneltti.
- 8. Kıbrıs Barış Harekâtı** 1974'te yapıldı; KKTC 1983'te kuruldu.
- SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Türk cumhuriyetlerini **ilk tanıyan ülke Türkiye**'dir.
- 10.** Türkiye-AB: Ankara Anlaşması 1963, Gümrük Birliği 1996, adaylık 1999.

KAYNAKÇA

MEB Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi ders kitapları · Türk Tarih Kurumu yayınları · TDV İslâm Ansiklopedisi (ilgili maddeler) · Dışişleri Bakanlığı kronolojileri · ÖSYM KPSS çıkmış sorular · Tarih Vakti konu anlatımları (tarihvakti.com/cagdas-turk-ve-dunya-tarihi)

Konu anlatımlarının tamamı, harita ve çıkmış sorularla: tarihvakti.com/cagdas-turk-ve-dunya-tarihi